

Kohti tiedon Eurooppaa

Olli-Pekka Heinonen

Euroopan komissio julkaisi viime vuoden heinäkuussa Agenda 2000 - tiedonannon, jossa esitetään komission näkemykset Euroopan unionin yleisistä kehityslinjoista sekä tulevan politiikan painopisteistä. Unionilla on edessään merkittäviä haasteita, joista osa on ulkoisia, kuten maailmankaupan globalisoituminen ja osa sisäisiä, kuten talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtyminen, rakenne- ja maatalouspolitiikan uudistukset sekä unionin laajentuminen.

Komission näkemyksen mukaan unionin sisäisten politiikkojen alueella on neljä keskeistä painopistealuetta: kestävä kasvun ja työllisyyden edellytysten luominen, tiedon asettaminen etusijalle, työllisyysjärjestelmien uuden aikaistaminen sekä elinolojen parantaminen. Suomi on asian käsittelyn yhteydessä yhtynyt näihin painopisteisiin korostaen unionin kilpailukyyn kehittämisen merkitystä. Edellä mainituista painopisteistä on "tiedon asettaminen etusijalle" keskeisin tavoite, sillä tiedon avulla luodaan edellytykset muiden tavoitteiden toteutumiseksi. Unionin tulevaisuuden visiona tuleekin olemaan "Tiedon Eurooppa", jossa keskeisessä asemassa ovat tutkimus, koulutus ja innovaatiotoiminta.

Euroopan unioni toteuttaa "Tiedon Eurooppa" -visiotaan pääosin tutkimus- ja koulutusohjelmien avulla, joiden uudistaminen on parhaillaan meneillään. Unionin uuden tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen puiteohjelman valmistelu on ollut virallisesti käynnissä jo lähes vuoden ja uusien koulutusohjelmien valmistelu käynnistyi viime marraskuussa komission julkistaessa niitä koskevan tiedonannon "Kohti Tiedon Eurooppaa".

Unionin tutkimuksen ja teknologisen kehittämisen puiteohjelmasta päättävät yhteisesti EU:n ministerineuvosto ja Euroopan parlamentti, minkä lisäksi jäsenmailta vaaditaan yksimielisyyttä ministerineuvostossa päätöksenteon eri vaiheissa. Tämä päätöksentekoprosessi on erittäin raskas ja sen yksinkertaistamisesta on sovittu viime vuonna hallitusten välisessä konferenssissa. Uusi päätöksentekomenettely tulee kuitenkin sovellettavaksi vasta Amsterdamin sopimuksen ratifioinnin jälkeen, joten viidennen puiteohjelman osalta tullaan vielä soveltamaan nykyistä menettelyä, joka yksimielisyys- vaatimuksen johdosta mahdollistaa yksittäisen jäsenmaan etujen lyhytnäköisen ajamisen. EU:n ministerineuvostossa viime helmikuussa jäsenmaat pääsivät yksimielisyyteen neuvoston yhteisestä kannasta viidennen puiteohjelmaan. Neuvoston näkemyksen mukaan puiteohjelma koostuu neljästä ns. temaattisesta ohjelmasta ja kolmesta ns. horisontaalisesta ohjelmasta. Temaattiset ohjelmat ovat elämän laatu ja luonnonvarojen hallinta, käyttäjäystävällinen tietoyhteiskunta, kilpailukykyinen ja kestävä kasvu sekä energia, ympäristö ja kestävä kehitys. Puiteohjelman horisontaaliset ohjelmat ovat eurooppalaisen tutkimuksen kansainvälinen rooli, innovaatio ja pk-yritysten osallistuminen sekä inhimilliset voimavarat ja sosioekonominen tietopohja. Ohjelmien nimet eivät ole kovin onnistuneet, mutta niistä saa kuitenkin karkean kuvan siitä, mihin tulevan puiteohjelman tutkimustoiminta painottuu.

Jäsenmaat esittävät yhteisessä kannassaan puiteohjelman budjetiksi 14 miljardia ecua eli noin 85 miljardia markkaa. Euroopan parlamentin näkemyksen mukaan puiteohjelman budjetin tulisi olla lähes 17 miljardia ecua. Näin ollen on todennäköistä, että puiteohjelman kokonaisbudjetista joudutaan käymään vaikeat neuvottelut neuvoston ja parlamentin kesken. Puiteohjelman rakenteesta ja sisällöstä ovat neuvosto ja parlamentti onneksi pääpiirtein samoilla linjoilla.

Suomi on korostanut valmistelun eri vaiheissa tutkimus- ja kehitystoiminnan keskeistä merkitystä tulevien haasteiden kannalta. Tästä syystä olemme pitäneet komission alkuperäistä 16,3 miljardin ecun esitystä hyvänä lähtökohdana keskusteluille. Unionin määrärahoja tulisi erityisesti kohdistaa alueille, joilla on keskeinen merkitys kehitettäessä Euroopan kilpailukykyä sekä luotaessa edellytyksiä uusien työpaikkojen syntymiselle. Tavoitteemme eivät ole tässä suhteessa toteutuneet. Olemme kuitenkin tyytyneet jäsenmaiden enemmistön

kantaan, sillä keskeisenä tavoitteena olemme pitäneet puiteohjelman toteutuksen käynnistymistä kaavailussa aikataulussa, jolloin unionin rahoittamaan tutkimustoimintaan ei synny tarpeettomia katkoksia.

Puiteohjelmaa käsitellään seuraavaksi Euroopan parlamentissa, jonka on tarkoitus esittää kantansa alkukesästä. Tutkimusministerit käsittelevät puiteohjelmapäätöstä seuraavaksi kesäkuun kokouksessa, joten on mahdollista, että päätös puiteohjelmasta tehtäisiin jo kesäkuussa. Näyttää kuitenkin todennäköiseltä, että neuvoston ja parlamentin näkemuserot erityisesti kokonaisbudjetin osalta joudutaan yhteensovittamaan sovittelukomiteassa, jolloin päätös siirtyy syksyyn. Syksy tuleekin olemaan kiireistä aikaa päätösten osalta, sillä ennen ensimmäisten hakukierrosten avautumista on päätettävä puiteohjelmaan sisältyvien tutkimusohjelmien tarkemmasta sisällöstä ja toimeenpanosta sekä puiteohjelman osallistumis- ja hyödyntämissäännöistä. Unionin tutkimustoiminnan perustavoitteena on edelleen teollisuuden kilpailukyyn edistäminen, mutta aikaisempiin puiteohjelmiin verrattuna korostetaan viidennessä puiteohjelmassa entistä enemmän elämisen laatua, minkä lisäksi työllisyys on nostettu yhdeksi uudeksi tavoitteeksi. Keskeisenä tavoitteena on myös tutkimustulosten aikaisempaa tehokkaampi hyödyntäminen. Nämä tavoitteet ovat myös olleet linjassa Suomen esittämien näkemysten kanssa.

Suomi on korostanut puiteohjelman valmistelun eri vaiheissa humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen merkitystä. Tämän tutkimuksen avulla edistetään puiteohjelman tavoitteiden toteutumista erityisesti kansalaisten odotusten ja elämän laadun osalta. Suomi ei ole kannattanut erillistä ohjelmaa sosioekonomiselle tutkimukselle, sillä tämän alueen tutkimuksen tulisi olla läpikäyvässä teemana koko puiteohjelmassa. Neuvoston helmikuussa päättämän yhteisen kannan mukaisesti sosioekonomisen tutkimuksen näkyvyyttä lisättiin muodostamalla sille oma avaintoiminto horisontaaliseen "inhimilliset voimavarat" -ohjelmaan. Suomi tuki tätä ratkaisua, mutta olemme pitäneet sosioekonomisen tutkimuksen sisältöä tärkeämpänä kuin sen näkyvyyden korostamista.

Uudessa puiteohjelmassa on pyritty kokoamaan eri tutkimusaiheita suuriksi kokonaisuuksiksi sekä yksinkertaistamaan ja joustavoittamaan hallintoa. Näistä tavoitteista huolimatta kokonaisuus näyttää edelleen monimutkaiselta, joten joustavuuden takaamiseksi tulee ohjelman tehokkaaseen hallintaan kiinnittää erityistä huomiota. Uudessa puiteohjelmassa tulisi keskittyä suuriin kokonaisuuksiin ja yleisiin tavoitteisiin sekä jättää riittävästi tilaa uusille tutkimussuuntauksille. Puiteohjelmaan sisältyvät tutkimusohjelmat on tarkoitus toteuttaa muutaman ennalta määritellyn avaintoiminnon puitteissa. Lisäksi kuhunkin tutkimusohjelmaan sisältyisi perustutkimuksen ja -teknologian sekä yhteiseurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin kehittämistä. Erityisen tärkeänä pidän sitä, että perustutkimus ja -teknologiaosuus täydentää ja yhdistää eri avaintoimintoja sekä mahdollistaa uusien ideoiden syntymisen. Tässä osuudessa aihealueita ei pitäisi määritellä tarkasti ennakolta, vaan "bottom up" -periaate tulisi säilyttää mahdollisimman pitkälle.

Suomalaisten osallistuminen unionin tutkimustoimintaan on lisääntynyt merkittävästi EU-jäsenyytemme myötä. Olemme menestyneet neljännen puiteohjelman tarjouskilpailuissa erittäin hyvin ja lisäksi osallistumisesta on saatu pääosin myönteisiä kokemuksia. Vuoteen 1997 mennessä suomalaisia oli mukana yli 800:ssa neljännen puiteohjelman hankkeessa ja näihin hankkeisiin ovat suomalaiset saaneet EU-rahoitusta yhteensä noin 950 miljoonaa markkaa. Euroopan unionin viides puiteohjelma tarjoaa suomalaisille yliopistoille ja tutkijoille erinomaiset mahdollisuudet jatkaa menestyksellistä osallistumista eurooppalaiseen tutkimusyhteistyöhön, sillä puiteohjelmaan sisältyy useita tutkimusaiheita, joissa suomalaisilla on erityisen korkeatasoista osaamista. Lopuksi haluaisin onnitella jo 15 vuoden ajan ilmestynyttä Tieteessä tapahtuu -lehteä sekä toivottaa menestystä tämän tärkeän työn jatkolle.

Kirjoittaja on opetusministeri.